

Research Article

Dor: 20.1001.1.25385968.1402.18.4.5.8

Study of Effective Indicators in Rural Quality of Life (Case Study: Osmanvand Village - Kermanshah County)

Shahram Darogri¹, Parvaneh Zaviyar^{2*} & Alireza Estelaji

1. Ph.D in Geography & Rural Planning, Research Sciences Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

2. Associate Professor, Department of Geography & Urban Planning, Yadgar Imam Khomeini Branch, Shahr Ray, Islamic Azad University, Tehran, Iran

3. Professor, Geography & Rural Planning, Yadgar Imam Khomeini Branch, Shahr Ray, Islamic Azad University, Tehran, Iran

* Corresponding author: Email: zivyar@yahoo.com

Receive Date: 18 November 2021

Accept Date: 31 October 2022

ABSTRACT

Introduction: Quality of life is one of the most basic concepts of development in the present era, which examines and evaluates the general well-being of the individual and society.

Research Aim: The purpose of this article is the impact of quality of life indicators from the perspective of villagers with the structural equation modeling approach. The current research is applied research in terms of purpose and descriptive-correlation research in terms of nature.

Methodology: To achieve the objectives of the research, first, using Cochran's formula, the statistical sample of 225 household heads was determined. These numbers were selected by simple random sampling. Data analysis was done using SPSS software and structural equation modeling (SEM). In this research, the observed variables were obtained for four social, economic, physical and environmental components. Four first-order factor analysis models were developed and validated to measure four subscales of quality of life. Finally, the role and effect of the observed variables and their four components on the quality of life as the main hidden dependent variable, and the relationships between them were analyzed with the help of a second-order five-factor confirmatory factor analysis (CFA) structural model.

Geographical Area: The geographical scope of the current research is the villages of Othmavandan village in Kermanshah County.

Results: The findings of the processing and acceptable validity of all four models for measuring the quality of life and the realization of goals, as well as the second-order five-factor model for examining the quality of life, were based on the collected data.

Conclusion: The results of the research showed that the social index of 0.93, the environmental index of 0.97, the physical index of 0.99 and the economic index of 0.25 had an impact on the quality of life.

KEYWORDS: Quality of Life, Rural Areas, Osmanvand Village, Kermanshah County

فصلنامه علمی مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی
دوره ۱۸، شماره ۴ (پیاپی ۶۵)، زمستان ۱۴۰۲
شاپای چاپی ۰۵۹۶۸-۲۵۳۸ شاپای الکترونیکی ۰۵۹۵۵-۲۵۳۸
<http://jshsp.iaurasht.ac.ir>
صص. ۲۶۴-۲۵۱

Dor: 20.1001.1.25385968.1402.18.4.5.8

مقاله پژوهشی

بررسی شاخص‌های موثر در کیفیت زندگی روستایی (مطالعه موردی: دهستان عثمانوند - شهرستان کرمانشاه)

شهرام داروگری^۱، پروانه زیویار^{۲*} و علیرضا استعلاجی^۳

۱. دانش آموخته دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
۲. دانشیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، واحد یادگار امام خمینی (ره) شهر ری، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
۳. استاد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، واحد یادگار امام خمینی (ره) شهر ری، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

* نویسنده مسئول: Email: zivyar@yahoo.com

تاریخ دریافت: ۲۷ آبان ۱۴۰۰

تاریخ پذیرش: ۰۹ آبان ۱۴۰۱

چکیده

مقدمه: کیفیت زندگی یکی از اساسی‌ترین مفاهیم توسعه در عصر حاضر است که به بررسی و ارزیابی رفاه عمومی فرد و جامعه می‌پردازد.
هدف: هدف از این مقاله تأثیر شاخص‌های کیفیت زندگی از دیدگاه روستاییان با رویکرد مدل سازی معادله ساختاری می‌باشد. تحقیق حاضر به لحاظ هدف از نوع تحقیقات کاربردی و به لحاظ ماهیت از نوع تحقیقات توصیفی-همبستگی است.
روش‌شناسی تحقیق: برای دستیابی به اهداف تحقیق، ابتدا با استفاده از فرمول کوکران، نمونه آماری مورد پرسش تعداد ۲۲۵ سرپرست خانوار تعیین گردید. این تعداد با روش نمونه گیری تصادفی ساده انتخاب شدند. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم افزار SPSS و مدل سازی معادلات ساختاری (SEM) انجام شده است. در این تحقیق متغیرهای مشاهده شده برای چهار مؤلفه اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و محیطی به دست آمد. چهار مدل تحلیل عاملی مرتبه اول برای اندازه گیری چهار زیر مقیاس کیفیت زندگی تدوین و اعتبار سنجی شد. نهایتاً چگونگی نقش و تأثیر متغیرهای مشاهده شده و مؤلفه‌های چهارگانه حاصل از آن‌ها بر کیفیت زندگی به عنوان متغیر وابسته پنهان اصلی، و روابط بین آن‌ها به کمک یک مدل ساختاری تحلیل عاملی تأییدی (CFA) پنج عاملی مرتبه دوم تحلیل شد.
قلمرو جغرافیایی پژوهش: قلمرو جغرافیایی پژوهش حاضر، روستاهای دهستان عثمانوندان شهرستان کرمانشاه است.
یافته‌ها: یافته‌ها از پردازش و اعتبار قابل قبول هر چهار مدل اندازه گیری کیفیت زندگی و تحقق اهداف و نیز مدل پنج عاملی مرتبه دوم برای بررسی کیفیت زندگی، بر اساس داده‌های گرد آوری شده بود.
نتایج: نتایج پژوهش نشان داد که شاخص اجتماعی به میزان ۰/۹۳، شاخص محیطی به میزان ۰/۹۷، شاخص کالبدی به میزان ۰/۹۹ و شاخص اقتصادی با کمترین تأثیر به میزان ۰/۲۵ بر کیفیت زندگی تأثیر داشته‌اند.

کلیدواژه‌ها: کیفیت زندگی، نواحی روستایی، دهستان عثمانوند، شهرستان کرمانشاه

مقدمه

کیفیت زندگی یک مفهوم کلیدی در برنامه‌ریزی روستایی محسوب می‌شود. تلاش تمامی برنامه‌ریزان و طراحان شهری و روستایی این است تا راهکارهایی را جستجو نمایند که بتواند به ارتقاء کیفیت زندگی ساکنین نواحی شهری و روستایی کمک نماید. اما تعریف واحدی از مفهوم کیفیت زندگی از نظر صاحب‌نظران در این حوزه وجود ندارد. این امر به سبب ویژگی‌های پویا و چند بُعدی این مفهوم می‌باشد. این ویژگی‌ها سبب شکل‌گیری پندارهای مختلفی از آن در حوزه‌های متفاوت از جمله حوزه‌های بهداشت و سلامت از یک طرف و علوم برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری از سوی دیگر شده است. از همین رو است که مطالعات متعددی در این زمینه در سال‌های اخیر صورت گرفته است و موجب غنی شدن این مفهوم شده است (پوررمضان و مهرزاد، ۱۳۹۳: ۱). کیفیت زندگی مفهوم جدیدی نیست. این مفهوم در فلسفه یونان نیز وجود داشته و ارسطو در مبحث شادکامی بدان اشاره کرده است. همچنین در دوران جدید کسانی چون کی‌یرگارد، ژان پل سارتر، مازلو و دیگران در مباحث مربوط به حالات درونی اشخاص به آن توجه کرده‌اند. در علوم مختلف بنا بر ابعاد و ماهیت متفاوت این واژه، تعابیر متفاوتی برای کیفیت زندگی به کار رفته است. به عنوان مثال، اقتصاددانان مفهوم مطلوبیت را به جای کیفیت زندگی به کار می‌گیرند و یا روان‌شناسان از اصطلاح رضایتمندی یا شادکامی استفاده می‌کنند. هرچند که ارتقاء کیفیت زندگی در مقیاس‌های فردی و اجتماعی از دیرباز مورد توجه برنامه‌ریزان بوده است، اما در دهه‌های اخیر با اولویت یافتن اهداف اجتماعی و تدوین آن‌ها در قالب برنامه‌های توسعه، به تدریج نگرش انسانی و جامعه‌شناختی درباره کیفیت زندگی در برنامه‌ریزی‌ها و سیاست‌گذاری‌های کلان کشورهای پیشرفته راه یافته است. با گسترش رویکرد انسانی و ورود مفهوم کیفیت زندگی در پژوهش‌ها یا نوشتارهای توسعه پایدار، مراکز و مؤسسات بسیاری به مطالعه مفهوم کیفیت زندگی، شاخص‌های سنجش و چگونگی ارتقاء آن پرداخته‌اند (امیدی، ۱۳۸۷: ۴).

وجود مشکلات و چالش‌ها در زمینه کیفیت زندگی، مانع از توسعه در زمینه‌های اجتماعی، اقتصادی، محیطی و کالبدی در مناطق می‌شود. مفهوم کیفیت زندگی یکی از اساسی‌ترین مفاهیم توسعه در عصر حاضر است که به بررسی و ارزیابی رفاه عمومی فرد و جامعه می‌پردازد. این مفهوم گرچه جدید نیست و از دیرباز مورد توجه بوده است، اما اکنون در طیف گسترده‌ای از زمینه‌های توسعه، سلامت و سیاست مورد استفاده قرار می‌گیرد (جمینی و همکاران، ۱۳۹۳: ۳۶). بهبود کیفیت زندگی می‌تواند دیگر زمینه‌های توسعه مانند توسعه اجتماعی، اقتصادی و کالبدی را به همراه داشته باشد. در این راستا، مناطق روستایی از فضاها نیازمند مطالعات مرتبط با کیفیت زندگی محسوب می‌شود. این مطالعات باید زمینه‌های مرتبط با کیفیت زندگی روستایی، کاهش محرومیت جغرافیایی و دسترسی به نیازهای اساسی زندگی را در بر گیرد (قالیباف و همکاران، ۱۳۸۸: ۱۶۴). نتایج مطالعات کیفیت زندگی می‌تواند به ارزیابی سیاست‌ها، رتبه‌بندی مکان‌ها، تدوین استراتژی‌های مدیریت و برنامه‌ریزی شهری و روستایی کمک کرده تا درک و اولویت‌بندی مسائل اجتماع، برای برنامه‌ریزان و مدیران را به منظور ارتقای کیفیت زندگی افراد تسهیل سازد (لی، ۲۰۰۸: ۱۲۰۴). با توجه به اینکه رشد شهر و شهرنشینی یکی از بارزترین تحولات اجتماعی، اقتصادی در دوره‌های اخیر است، شهرنشینی در این دوران با چنان سرعتی افزایش یافته که بسیاری از فرصت‌ها را برای ارتقاء کیفیت زندگی روستاییان به شدت محدود کرده است. از این رو، همزمان با شهری شدن جامعه ایران و پیامدهای منفی آن در جوامع روستایی، تحلیل این پیامدها از جمله ارزیابی و شناسایی وضعیت کیفیت زندگی روستاییان، یکی از ضرورت‌های مهم امروزی می‌باشد. از طرف دیگر، در بسیاری از مناطق روستایی ایران، با وجود ایجاد تغییرات مختلف در راستای بهبود کیفیت زندگی، هنوز با وضعیت مطلوب فاصله‌ی زیادی داریم. این وضعیت در نواحی که جمعیت غالب آن‌ها در روستاها زندگی می‌کنند، مشهودتر می‌باشد (شاهرخی سارد و همکاران، ۱۳۹۴: ۲۰).

کیفیت زندگی مردم در مناطق روستایی به عوامل متعددی نظیر: شغل و درآمد مناسب، دسترسی بهینه به انواع خدمات و تسهیلات عمومی مانند خدمات آموزشی، بهداشتی، تفریحی، اداری، امنیت پایدار، مسکن مناسب، حمل و نقل عمومی ارزان قیمت، انرژی پاک و ارزان، محیط زیست سالم و... می‌باشد. ارتقاء کیفیت زندگی در نواحی روستایی یکی از فرآیندهای اساسی است که می‌تواند بهبود و افزایش نرخ مشارکت مردم در اداره امور گردد. به همین دلیل امروزه بیشتر مورد توجه برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران قرار گرفته است. از این رو مسأله این پژوهش شناخت و تبیین عوامل مؤثر بر کیفیت زندگی در مناطق روستایی دهستان عثمانوند شهرستان کرمانشاه می‌باشد که اهمیت بسزایی برخوردار است. هدف اصلی این مقاله یافتن پاسخ به این پرسش اساسی بوده است

که کدام یک از عوامل اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و زیست محیطی بیشترین تأثیر بر کیفیت زندگی روستاییان در دهستان مورد مطالعه را داشته اند. مدل نهایی سنجش و برآورد متغیر پنهان کیفیت زندگی به عنوان متغیر وابسته اصلی تحقیق بر اساس چهار شاخص اجتماعی^۱، محیطی^۲، کالبدی^۳ و اقتصادی^۴ به عنوان چهار مقیاس پنهان و بر اساس بیست و هشت متغیر مشاهده شده متشکل از گویه‌های مختلف برآورد و اندازه گیری شدند.

کیفیت اصطلاحی است که امروزه در همه رشته‌های علمی، هنری و صنعتی به شکل شهودی درک و به طور مداوم در چارچوب گفتمانی حوزه‌های مزبور رواج دارد. کیفیت مفهومی چند پهلو و متکثر است که در عین وضوح در تعریف و قابل فهم بودن به شدت فرار بوده و به آسانی تن به تعریف نمی‌دهد. در فرهنگ آکسفورد چهار تعریف در ذیل مفهوم کیفیت به صورت زیر ارائه شده است: ۱) درجه خوبی و ارزش چیزها، ۲) خوبی و کمال به مفهوم عام، ۳) صفات و خصوصیات و ۴) جنبه ویژه و علائم متمایز (گل کار، ۱۳۹۳: ۹۰-۹۱). کیفیت زندگی^۵ به معنای داشتن زندگی خوب و احساس رضایت از آن است. یا این که می‌توان میزان واقعی رفاه تجربه شده به وسیله افراد و گروه‌های تحت شرایط اجتماعی و اقتصاد عمومی را، کیفیت زندگی نامید (قالیباغ و همکاران، ۱۳۸۸: ۱۶۶). همچنین پسون^۶ ۲۰۰۳، کیفیت زندگی را به عنوان میزان تأمین نیازهای انسان در ارتباط با ادراکات افراد و گروه‌ها از بهزیستی ذهنی تعریف می‌کند. داس^۷ (۲۰۰۸) کیفیت زندگی را به صورت بهزیستی و یا نبود بهزیستی مردم و محیط زندگی آن‌ها تعریف می‌کند. کیفیت زندگی مفهومی نسبی، چند وجهی و متأثر از زمان و مکان و ارزش‌های فردی و اجتماعی است (رضوانی و همکاران، ۱۳۸۷: ۴). که طیف وسیعی از شاخص‌ها از تغذیه و پوشاک تا مراقبت‌های بهداشتی، محیط اجتماعی، محیط مادی پیرامون را شامل می‌شود (درونوفسکی^۸، ۱۳۵۵: ۵۰). دیسارت و دلر استدلال می‌کنند که کیفیت زندگی هر فرد وابسته است به حقایق بیرونی و عینی زندگی‌اش و ادراک درونی و ذهنی‌ای که او از این عوامل و نیز خویشانش دارد (دیسارت و مکاران^۹، ۲۰۰۰: ۱۵۹). در مقاله‌ای به ارزیابی و سنجش میزان کیفیت زندگی در مناطق روستایی نمونه موردی: دهستان بناجوی شمالی از توابع شهرستان بناب پرداخته‌اند که نتایج بیانگر آن است که در بین ابعاد مورد بررسی در کیفیت زندگی بیشترین رضایت‌مندی در ابعاد روانی و جسمانی بوده است. همچنین نتایج نشان داد کیفیت زندگی در بین روستاییان دهستان بناجوی شمالی در حد متوسطی می‌باشد. گرجیک^۸ و همکاران (۲۰۱۰)، به بررسی کیفیت - زندگی در مناطق روستایی کرواسی پرداخته و به این نتیجه رسیدند که فقدان فرصت‌های شغلی، محدودیت انتخاب حرفه، امکانات و درآمد پایین، خدمات اجتماعی، بهداشتی و درمانی ضعیف باعث کاهش کیفیت زندگی شده است. ملکاک^۹ (۲۰۱۱)، در تحقیق خود متوجه شد که سطح اجتماعی و اقتصادی و محیط زیست زندگی عامل‌های مهمی برای ارزیابی کیفیت زندگی بودند. شاهرخی سارد و همکاران (۱۳۹۲) در پژوهشی از نظر زیست پذیری دارای رابطه معنی‌داری با کیفیت زندگی است و قابلیت تعمیم به کل جامعه را دارد. از اینکه دهیارها توانسته‌اند در روستاهایی که فاقد مدیریت بوده‌اند با انجام کارهای عمرانی مانند آسفالت و نامگذاری معابر و تأمین پاکیزگی محیط و ... رضایت نسبی را کسب کنند. و این میزان رضایت برای سازمانی که تقریباً ۱۵ سال از فعالیت آن می‌گذرد در خور توجه است. بریمانی و همکاران (۱۳۹۲) در پژوهشی به ارزیابی کیفیت زندگی در نواحی روستایی با استفاده از سامانه‌های هوشمند (منطق فازی) (مطالعه موردی: دهستان مهبان شهرستان نیک شهر) پرداخته که نتایج آن بیانگر آن است که کیفیت زندگی عینی در دهستان مهبان در طیفی از نامطلوب تا نسبتاً مطلوب قرار می‌گیرند. قنبری و همکاران (۱۳۹۲) در پژوهشی به بررسی سنجش و ارزیابی شاخص کیفیت زندگی در مناطق روستایی دهستان میانده، شهرستان فسا پرداخته‌اند. نتایج این پژوهش نشان داد میزان رضایتمندی از کیفیت زندگی و سطح کیفیت زندگی مردم دهستان میانده از نظر ابعاد سلامت جسمانی و روانی، در حد متوسط و بالاتر و به ترتیب برابر با ۳/۲۸ و ۳/۲۳۹، از مجموع ۵ امتیاز است؛ اما از حیث ابعاد سلامت محیط، سلامت اجتماعی و سلامت اقتصادی، میانگین رضایتمندی به ترتیب برابر با ۲/۲۵، ۲/۶۲ و ۲/۱۶ برآورد شد که پایین‌تر از رضایتمندی متوسط است.

1. Social
2. Environmental
3. Physical
4. Economic
5. Quality of life
6. Pacione
7. Das
8. Drvnvsky
9. Dessart & Makaran

جمینی و جمشیدی (۱۳۹۳) در پژوهشی با عنوان تحلیل نقش فضاهای عمومی در ارتقای کیفیت سرزندگی روستاییان (مطالعه موردی: روستاهای شهرستان الشتر) به بررسی توزیع فضایی کیفیت زندگی در مناطق روستایی (مطالعه موردی: منطقه اورامانات استان کرمانشاه) پرداختند که نتایج بیانگر آن است که سطح کیفیت زندگی در محدوده مورد مطالعه، (با میانگین ۲/۱) پایین‌تر از حد متوسط بوده و بین شهرستان‌های مورد مطالعه از نظر عوامل مؤثر بر کیفیت زندگی (به استثنای بعد اقتصادی) تفاوت معنی داری در سطح ۹۵ درصد اطمینان وجود دارد. همچنین، نتایج حاکی از وجود شکاف و نابرابری در بین شهرستان‌های منطقه اورامانات در سطح کیفیت زندگی بود. پوررمضان و مهرزاد (۱۳۹۳) در پژوهشی به ارزیابی سنجش کیفیت زندگی در نواحی روستا بخش کلاچای شهرستان رودسر پرداخته است که نتایج بیانگر آن است که بر اساس دیدگاه‌های جامعه نمونه، کیفیت آموزش، کیفیت محیط مسکونی، کیفیت محیط فیزیکی و نیز کیفیت درآمد و اشتغال پایین‌تر از حد متوسط ارزیابی شده‌اند. کیفیت سلامت و امنیت و کیفیت کالبدی جامعه نمونه در حد متوسط ارزیابی شده است. حسن ذال و همکاران (۱۳۹۳) در مقاله‌ای به تحلیل تطبیقی کیفیت زندگی در روستاهای مقصد گردشگری (روستاهایی اوجی آباد و نوا: شهرستان آمل) پرداخته است که نتایج بیانگر آن است که در نگرش ساکنان این دو روستا نسبت به برخی از شاخص‌های کیفیت زندگی که با موقعیت جغرافیایی و اقلیمی مرتبط هستند، همچون امنیت روستا، بهداشت محیط و زیرساخت‌ها اختلاف معناداری دیده می‌شود. در مقابل ساکنان این دو روستا، نسبت به شاخص‌های کیفیت زندگی مبتنی بر فرهنگ، همچون آموزش، توسعه فرهنگی، گذران اوقات فراغت و... نگرش‌های همسان داشته‌اند که البته اشتراکات ذهنی ساکنان دو روستا نسبت به برخی از شاخص‌های کیفیت زندگی را نیز باید در نظر گرفت. جمشیدی (۱۳۹۳)، در تحقیقی به مقایسه کیفیت زندگی در روستاهای ادغام‌شده در شهر و محلات بافت نیمه ارگانیک شهر یزد نمونه موردی روستاهای ادغام‌شده خیرآباد و عیش‌آباد و محلات سید صحرا و امام شهر پرداخته است که نتایج بیانگر آن است که به طور کلی میزان رضایت در همه ابعاد مورد بررسی کیفیت زندگی اجتماعی، اقتصادی، محیطی و کالبدی پایین‌تر از حد متوسط ارزیابی شده است، همچنین بر اساس دیدگاه جامعه نمونه در محلات بافت نیمه ارگانیک، میزان رضایت از کیفیت زندگی در تمامی ابعاد به جز در بعد اقتصادی بالاتر از حد متوسط ارزیابی شده است و در مجموع میزان رضایت از کیفیت زندگی در تمامی ابعاد در محلات بافت نیمه ارگانیک شهر بالاتر از میزان رضایت در روستاهای ادغام‌شده در شهر می‌باشد. احمدی و مکاران (۱۳۹۴) در پژوهشی به بررسی عوامل مؤثر بر کیفیت زندگی روستاهای پیرامون شهر مورد مطالعه: دهستان بدر (شهرستان روانسر) پرداخته است که نتایج بیانگر آن است که سن، بار تکفل، دارایی خانوار، رضایت‌مندی، جمعیت روستا به شکلی مستقیم بر کیفیت زندگی اثر می‌گذراند و فاصله روستا از شهر، درآمد ماهیانه، تعداد افراد شاغل و نوع شغل به‌طور غیر مستقیم بر کیفیت زندگی در نواحی روستایی مؤثر هستند. اسمعیلی (۱۳۹۴) در پژوهشی به توزیع فضایی کیفیت زندگی در سکونتگاه‌های روستایی شهرستان روانسر پرداختند و نتایج کلی پژوهش نشان داد سطح کیفیت زندگی در محدوده مورد مطالعه پایین‌تر از حد متوسط بوده و بین دهستان‌های مورد مطالعه از نظر عوامل مؤثر بر کیفیت زندگی تفاوت معناداری در سطح ۹۵ درصد اطمینان وجود دارد. همچنین نتایج نشان داد مناطق روستایی دهستان‌های قوری قلعه، زالواب و حسن آباد دارای بیشترین میانگین رتبه‌ای به لحاظ وضعیت کیفیت زندگی، روستاهای دهستان‌های دولت آباد و منصورآقایی دارای کمترین میانگین رتبه‌ای و نیز روستاهای دهستان بدر در وضعیت بینابین قرار گرفته‌اند. همچنین نتایج بررسی همبستگی بین کیفیت زندگی روستاییان شهرستان روانسر با متغیرهای مستقل پژوهش نشان داد، سه متغیر نوع شغل، سطح درآمد و تعداد افراد خانوار (بعد خانوار)، دارای رابطه معناداری با متغیر وابسته پژوهش بوده‌اند. در این میان همبستگی بین کیفیت زندگی و دو متغیر نوع شغل و سطح درآمد مثبت بوده و همبستگی کیفیت زندگی با متغیر تعداد افراد خانوار (بعد خانوار) منفی بوده است. قادر مرزی و همکاران (۱۳۹۵) در پژوهشی فاکتورهای مؤثر فضاهایی عمومی در ارتقای افزایش کیفیت سرزندگی روستاییان را مورد بررسی قرار داده که این خود نشان از رابطه معنادار و مثبت بودن نقش عوامل فضاهای عمومی در ارتقای کیفیت سرزندگی روستاییان در بین روستاهای دارد. عینالی و همکاران (۱۳۹۶) در تحلیل رابطه زیست‌پذیری مسکن روستایی با کیفیت زندگی روستاییان (مطالعه موردی: شهرستان زیرکوه، دهستان زیرکوه)، به بررسی وضعیت شاخص‌های کیفیت زندگی در مراکز دهستان‌های شهرستان جیرفت پرداخته‌اند که نتایج بیانگر آن است که، شاخص امنیت اجتماعی در رتبه اول و شاخص درآمد در رتبه آخر قرار دارد. مقایسه و تفکیک دهستان‌های مورد مطالعه نشان داد از لحاظ میانگین شاخص پایگاه اجتماعی، در بین روستاهای مورد مطالعه تفاوت وجود ندارد، از حیث میانگین شاخص سرانه‌ی پوشاک در روستاها در دو طبقه و از لحاظ میانگین شاخص‌های امنیت اجتماعی، مسکن، دارایی‌ها، درآمد سرانه‌ی تغذیه و رضایت‌مندی در چهار طبقه قابل تفکیک هستند. امیری میکال و همکاران (۱۴۰۱) در تحلیل مؤلفه‌های اثرگذار اقتصادی اجتماعی بر کیفیت زندگی

سکونتگاه‌های روستایی شهرستان لاهیجانین مولفه‌های اقتصادی شامل کیفیت اشتغال و درآمد و کیفیت زندگی با سطح اطمینان ۹۹ درصد و خطای ۱ درصد به میزان ۰/۵۹۹ رابطه وجود دارد و این بدان معناست که با افزایش و بهبود مولفه‌های اقتصادی نظیر اشتغال و درآمد، کیفیت زندگی در سکونتگاه‌های روستایی بالاتر رفته و وضعیت مناسبتری به خود می‌گیرد. همچنین نتایج آزمون ضریب همبستگی اسپیرمن تعیین ارتباط بین اثرگذاری مولفه‌های اجتماعی و کیفیت زندگی در روستاهای محدوده مورد مطالعه با سطح اطمینان ۹۹ درصد و خطای ۱ درصد در بعد کیفیت آموزش ۰/۵۱۶، بعد کیفیت و سلامت ۰/۵۰۷ و در بعد کیفیت اوقات فراغت ۰/۶۴۹ ارتباط مثبت و معناداری وجود دارد.

روش پژوهش

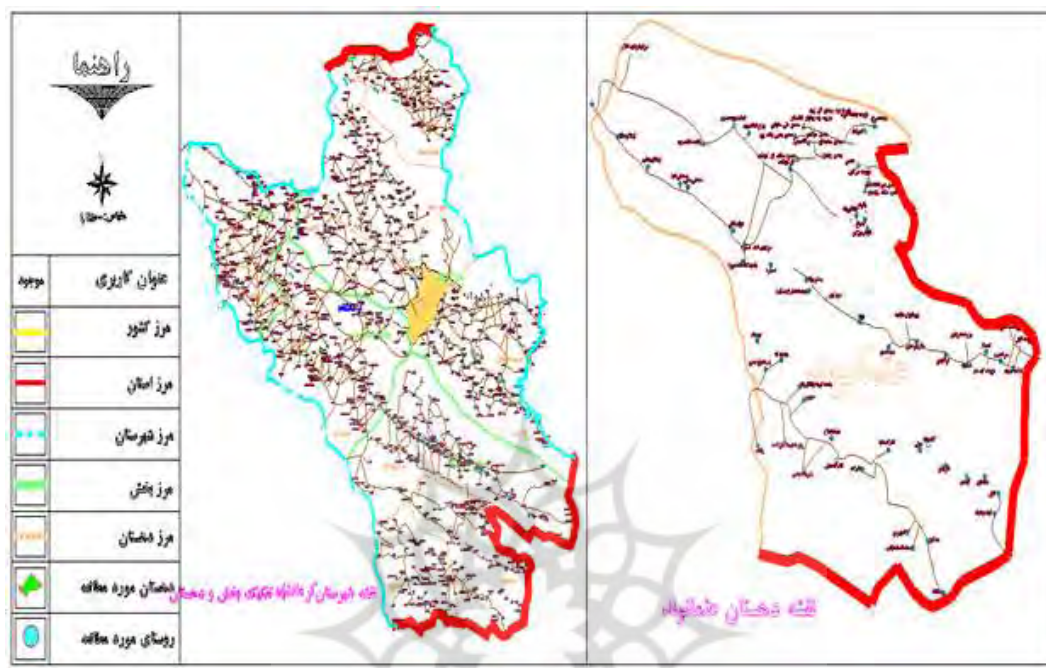
تحقیق حاضر به لحاظ هدف از نوع تحقیقات کاربردی و به لحاظ ماهیت از نوع تحقیقات توصیفی - همبستگی است. جامعه آماری پژوهش را ۶۹۶ سرپرست خانوار روستای انتخابی دهستان عثمانوند در شهرستان کرمانشاه را تشکیل می‌دهد. از فرمول کوکران برای محاسبه حجم نمونه آماری استفاده شد که بر این اساس حجم نمونه برابر با ۲۲۵ خانوار برآورد گردید. در ادامه با استفاده از روش نمونه‌گیری احتمالی از نوع تصادفی ساده، پرسشنامه‌ها در بین چهارده روستای دهستان عثمانوند توزیع شد. اسامی آن‌ها و تعداد پرسشنامه‌های اختصاص داده شده به هر روستا، در جدول (۱) نمایش داده شده است. پرسشنامه مشتمل بر دو بخش است. بخش اول مربوط به مشخصات فردی پاسخگویان شامل جنسیت، سن، میزان تحصیلات، شغل، تعداد خانوار و درآمد می‌باشد. بخش دوم مربوط به سنجش شاخص‌های کیفیت زندگی (اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و محیطی) پاسخگویان و در قالب طیف لیکرت پنج سطحی (خیلی کم = ۱ تا خیلی زیاد = ۵) استفاده شد. روایی صوری و محتوایی پرسشنامه با نظر اصلاحی استادان دانشگاه و کارشناسان و پس از انجام اصلاحات لازم در چند مرحله تأیید شد. برای رعایت اصول و تکنیک کار و سنجش میزان پایایی در تدوین و تنظیم پرسشنامه، از روش آلفای کرونباخ در SPSS استفاده گردید. نتایج حاکی از آن است که پرسشنامه از پایایی بالا برخوردار است به طوری که پایایی کل پرسشنامه برابر ۰/۸۸۶ است. برای سنجش اطلاعات گردآوری از مدل معادلات ساختاری (SEM) استفاده شده است.

جدول ۱. اسامی روستاهای منتخب (بالای ۲۰ خانوار) و تعداد خانوار نمونه گیری شده

روستا	تعداد کل خانوار	درصد	سهم پرسشنامه
مستعلی سفلی	۶۷	۹/۶	۲۰
انارک علیا	۲۹	۴/۲	۱۰
پشت کبود	۵۰	۷/۲	۱۵
توامن شینه	۳۰	۴/۲	۱۰
دره دوزخ	۲۵	۳/۶	۱۰
پلکانه	۲۶	۳/۷	۱۰
سلاطین	۲۰	۲/۹	۱۰
گلیل	۳۶	۵/۲	۱۰
گراوان	۲۵	۳/۶	۱۰
مسگره	۲۶	۳/۷	۱۰
وینه	۳۶	۵/۲	۱۵
اشباخ	۱۴۱	۲۰/۲	۳۰
جهانگیر وند	۷۸	۱۱/۲	۳۰
انجاب بوژان	۶۵	۹/۳	۲۰
سرجوب قلعه	۴۲	۶/۱	۱۵
جمع کل	۶۹۶	۱۰۰	۲۲۵

قلمرو جغرافیایی پژوهش

دهستان عثمانوند یکی از دهستان‌های جنوبی شهرستان کرمانشاه می‌باشد شهرستان مزبور از شمال به شهرستان روانسر، از شرق به شهرستان هرسین، از غرب به شهرستانهای اسلام آباد غرب و از جنوب به استان ایلام محدود می‌شود. نواحی روستایی دهستان عثمانوند بامساحت ۲۵۳ کیلومتر مربع در بخش مرکزی شهرستان کرمانشاه در استان کرمانشاه است. این دهستان در سال ۱۳۹۵ دارای ۵۱ نقطه روستایی، ۱۱۰۶ خانوار و ۴۴۰۵ نفر جمعیت بوده است.

شکل ۱. موقعیت دهستان عثمانوند در استان و ایران

یافته‌ها و بحث

یافته‌های توصیفی

یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که جامعه آماری مورد مطالعه از نظر جنسیت، ۱۴/۴ درصد زن و ۸۵/۶ درصد مرد هستند، از لحاظ سن ۲/۲ درصد زیر ۲۰ سال، ۲۱/۸ درصد بین ۲۰ - ۳۵ سال، ۲۸/۷ درصد بین ۳۵ - ۵۰، ۴۱ درصد بین ۵۰ - ۶۵ و ۶/۳ (درصد) ۶۵ سال سن به بالا دارند. از نظر تحصیلات ۳۰/۵ درصد زیر دیپلم، ۳۴/۵ درصد دارای تحصیلات دیپلم، ۱۹/۸ لیسانس، ۱۰/۲ درصد هم فوق لیسانس و بالاتر هستند. از لحاظ وضعیت شغلی ۲۸/۶ درصد سرپرستان خانوار کارگر، ۹/۸ درصد کارمند، ۲۷/۶ درصد کشاورز، ۱۱/۳ درصد دارای شغل آزاد و ۱۱/۷ درصد سایر (کاسب، راننده، صنایع دستی و ...) را تشکیل می‌دهد. همچنین در گویه‌های اجتماعی دارای پایایی ۷۵۵/ و در گویه‌های محیطی پایایی ۷۳۷/ و در گویه‌های کالبدی پایایی در ۸۰۲/۰ و نیز در گویه‌های اقتصادی پایایی ترکیبی ۵۱۴/۰ می‌باشد.

جدول ۲. ضریب استاندارد شده، همراه با نسبت‌های بحرانی، خطای استاندارد و سطح معناداری زیر مقیاس‌های کیفیت زندگی

متغیرها و شاخص‌های سنجش شده (معرف‌های مشاهده شده)						
مقیاس	گویه‌ها (نام و ترکیب)	ضریب استاندارد شده	نسبت بحرانی	خطای استاندارد	سطح معناداری	میانگین واریانس پایایی ترکیبی شده
Q1	دارا بودن مدارس نوساز و با کیفیت مناسب در نزدیکی روستا	۷۹۴/	-	-	-	-
q2	دسترسی به فناوری‌های ارتباطی و اطلاعاتی	۷۸۴/	۹/۲۶۴	۰/۱۰۷	***	-

اجتماعی	۰/۷۶۶	/۷۵۵	q3	وجود امکانات مناسب فرهنگی و هنری (کتابخانه،	۱/۶۶۵	۷/۱۵۷	۰/۱۱۵	***
			q4	وجود فضاهای مناسب تفریحی و ورزشی	۱/۵۸۴	۶/۰۳۹	۰/۱۳۰	***
			q5	دسترسی سریع به پاسگاه پلیس و بیمارستان در لحظات اضطراری	۱/۶۶۵	۷/۱۹۶	۰/۱۲۹	***
			q6	بهبود منزلت اجتماعی روستاییان	۱/۶۸۲	۷/۰۵۴	۰/۱۲۹	***
			q7	بهره مندی از خدمات درمانی و بهداشتی (خانه بهداشت، درمانگاه، حمام، و...)	۱/۶۸۶	۷/۰۰۱	۰/۱۳۶	***
			Q8	وجود جایگاه‌های مناسب دفع زباله	۱/۷۲۴	-	-	-
			Q9	استفاده از روش‌های بهداشتی جمع آوری و دفع فاضلاب	۱/۷۷۶	۸/۲۲۸	۰/۱۳۸	***
محیطی	/۷۱۱	/۳۳۷	Q10	پرهیز از ساخت واحدهای مسکونی در اراضی شیب دار و حریم رودخانه‌ها	۱/۷۳۲	۷/۶۶۴	۰/۱۴۰	***
			Q11	ایجاد تناسب ظاهری و کارکردی در ساخت مساکن روستایی	۱/۷۰۰	۷/۳۰۳	۰/۱۳۹	***
			Q12	جلوگیری از اتلاف و آلودگی منابع آب	۱/۸۵۰	۹/۱۴۱	۰/۱۲۸	***
			Q13	عدم تخریب و فرسایش خاک	۱/۷۹۳	۸/۳۱۱	۰/۱۴۴	***
			Q14	حفظ نمادها و بناهای سنتی در روستا	۱/۸۲۸	۹/۰۰۵	۰/۱۳۰	***
			q16	اینجه نوساز، بادوام و با کیفیت بالای مصالح	۱/۸۰۲	-	-	-
			q16	وجود فضای باز و مناسب در محلات	۱/۷۹۴	۹/۵۲۹	۰/۱۰۸	***
کالبدی	۰/۷۹۹	/۸۰۲	q17	دسترسی به شریان‌های مناسب	۱/۸۴۵	۹/۷۹۷	۰/۱۱۵	***
			q18	دسترسی به وسایل حمل و نقل مناسب	۱/۸۳۲	۹/۴۹۶	۰/۱۱۹	***
			q19	اجرای طرح‌های هادی و عمرانی مناسب در روستا	۱/۲۲۳	۲/۳۲۴	۰/۱۱۸	***
			Q20	دسترسی به خدمات مالی و اعتباری	۱/۴۸۱	۵/۲۲۳	۰/۱۱۱	***
			Q21	رسیدگی به فضاهای داخلی روستا (کوچه‌ها، محله‌ها، مکان‌های عمومی...)	۱/۲۵۱	۲/۶۲۰	۰/۰۸۱	***
			Q22	میزان مشارکت و اعتماد مردم روستا در توسعه بازارهای محلی	۱/۴۹۱	-	-	-
			Q23	رضایت از میزان درآمد	۱/۷۱۲	۴/۳۲۴	۰/۳۳۵	***
اقتصادی	۰/۵۲۶	/۵۱۴	Q24	امید به آینده شغلی	۱/۶۳۹	۴/۲۰۳	۰/۲۷۲	***
			Q25	توانمندی اقتصادی افراد روستایی	۱/۶۹۸	۴/۳۶۸	۰/۳۴۳	***
			Q26	فرصت ایجاد کارآفرینی و نوآوری شغلی	۱/۲۷۷	۲/۵۰۲	۱/۰۲۶	***
			Q27	داشتن سلامتی جسمانی فکری برای انجام فعالیت	۱/۴۴۲	۳/۵۱۲	۰/۲۹۳	***
			Q28	داشتن پس انداز مناسب	۱/۵۴۳	۴/۲۳۱	۰/۳۰۹	***

یافته‌های تحلیلی

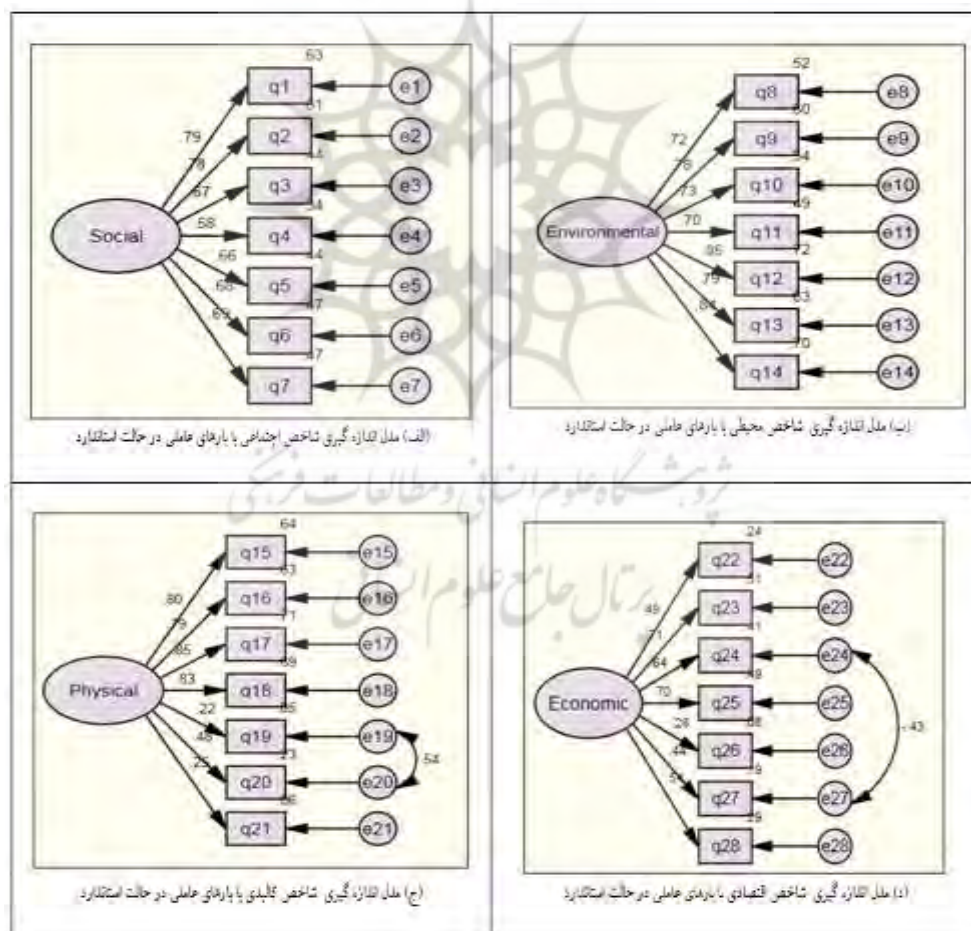
قدرت رابطه بین عامل (متغیر پنهان) و متغیر قابل مشاهده به وسیله بار عاملی نشان داده می‌شود. بار عاملی مقداری بین صفر و یک است. اگر بار عاملی کمتر از ۰/۳ باشد رابطه ضعیف در نظر گرفته شده و از آن صرف نظر می‌شود. بار عاملی بین ۰/۳ تا ۰/۶ قابل قبول است و اگر بزرگ‌تر از ۰/۶ باشد خیلی مطلوب است. مشاهده می‌شود که تمامی متغیرهای مشاهده شده دارای ضرایب تأثیر رگرسیونی مثبت و معناداری با مقیاس‌های خود هستند و بزرگی این ضرایب نیز نسبتاً برای همه موارد در حد بالایی است، با توجه به جدول دو همه بارهای عاملی در سطح ۰/۰۰۱ معنی‌دار می‌باشند. همان‌طور که ملاحظه می‌شود، در این جدول سطح معناداری برای بارهای عاملی یا ضرایب رگرسیونی استاندارد چهار متغیر مشاهده شده گزارش نشده است. این امر به این دلیل است که این متغیرها به ترتیب به عنوان متغیرهای مرجع یا معرف برای چهار متغیر اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و محیطی در نظر گرفته شده‌اند تا بدین وسیله بدون مقیاس بودن این متغیرهای پنهان و به عبارتی بدون ریشه و واحد اندازه‌گیری آن‌ها برطرف شود. به همین دلیل است که دیگر اگرام‌های مسیر اولیه روی پیکان‌های مربوط به مسیرهای بین این متغیرهای مشاهده شده با متغیر پنهان مربوط مقادیر یک در نظر گرفته می‌شود، معیار AVE^۱ نشان دهنده میانگین واریانس به اشتراک گذاشته شده بین هر سازه با شاخص‌های خود است. به بیان ساده‌تر، AVE (میانگین واریانس استخراج شده) جهت اعتبار همگرایی به کار می‌رود و همبستگی زیاد شاخص‌های یک سازه را در مقایسه با همبستگی شاخص‌های سازه‌های دیگر نشان می‌دهد. مقدار این ضریب از

1. Average Variance Extracted

صفر تا یک متغیر است که مقادیر بالاتر از ۰/۵ پذیرفته می‌شود (فورنل و همکاران^۱، ۱۹۸۱: ۵۰-۳۹). روایی همگرا یا میانگین واریانس استخراج شده (AVE) برای شاخص اجتماعی ۰/۷۶۶، شاخص محیطی ۰/۷۱۱، شاخص کالبدی ۰/۷۹۹ و شاخص اقتصادی ۰/۵۲۶ به دست آمد، همچنین مقدار ضریب قابلیت اطمینان ساختاری یا پایایی ترکیبی (CR)^۲ از صفر تا یک متغیر است که مقادیر بالاتر از ۰/۷ پذیرفته می‌شود، که برای شاخص اجتماعی ۰/۷۵۵، شاخص محیطی ۰/۷۳۷، شاخص کالبدی ۰/۸۰۲ و شاخص اقتصادی ۰/۵۱۴ به دست آمد که نشان از مناسب بودن این زیر مقیاس‌ها است (ورتس^۳، ۱۹۷۴: ۲۸).

مدل‌های اندازه‌گیری: تحلیل عاملی تأییدی و سنجش اعتبار مقیاس‌ها

ابتدا دو مدل تحلیل عاملی تأییدی (CFA) یک عاملی در حالت استاندارد و غیر استاندارد برای ایجاد و سنجش چهار زیر مقیاس اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و محیطی به عنوان مؤلفه‌های کیفیت زندگی در محیط نرم افزار Amos Graphic ترسیم و تحلیل شدند. یک مدل اندازه‌گیری جزئی از مدل معادله ساختاری است که نحوه سنجش یک متغیر پنهان را با استفاده از دو یا تعداد بیش‌تری متغیر مشاهده تعریف می‌کند. در اینجا متغیر کیفیت زندگی متغیر پنهان می‌باشد (متغیر پنهان در نرم افزار باید به شکل بیضی باشد). متغیر پنهان متغیری است که بطور مستقیم اندازه‌گیری نمی‌شود، بلکه با استفاده از دو یا چند متغیر مشاهده شده (اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و محیطی) در نقش معرف سنجش می‌شود، متغیرهای آشکار همان سوالات پرسشنامه می‌باشند (در نمودار با حروف q نمایش داده شده) که با آن‌ها متغیر پنهان را می‌سنجیم. و e هم خطای اندازه‌گیری برای متغیر آشکار می‌باشد (قاسمی، ۱۳۸۹).

شکل ۳. برآوردهای استاندارد مدل‌های تأییدی برای اعتبار سنجی

1. Fornell et al
2. Composite Reliability
3. Werts

برازندگی مدل معادلات ساختاری برای زیر مقیاس‌های کیفیت زندگی

برای ارزیابی برازش مدل معادلات ساختاری چندین شاخص برازندگی وجود دارد. در این پژوهش، با استناد به پیشنهاد‌های بام گانر و همکاران^۱ (۱۹۹۵)، و شوک و همکاران^۲ (۲۰۰۴) از شاخص‌های کای اسکویر (X^2) به همراه معنی‌داری آن (P)، شاخص کای اسکویر بر درجه آزادی (X^2/df)، شاخص برازندگی (GFI)، شاخص نرم نشده برازندگی (NNFI)، شاخص برازندگی فزاینده (IFI)، شاخص برازندگی تطبیقی (CFI)، ریشه میانگین مجذور خطای تخریب (RMSEA) و شاخص میانگین مجذور باقی‌مانده‌ها (RMR) برای ارزیابی برازندگی مدل معادلات ساختاری پژوهش استفاده شد. هم اکنون معیار دقیقی برای این شاخص‌ها وجود ندارد، اما دستور العمل کلی بدین قرار است: اگر مقدار X^2 معنی‌دار نباشد، مقدار کای اسکویر بر درجه آزادی کمتر از ۳ باشد، مقدار شاخص‌های GFI، NNFI، IFI و CFI بالاتر از ۰/۹۰ باشند، مقدار RMSEA کمتر از ۰/۰۸ و مقدار RMR کمتر از ۰/۰۵ باشد، برازش مدل مناسب و قابل قبول است. بر این اساس، با توجه به مقدار گزارش شده شاخص‌های برازندگی (جدول ۳)، مشاهده می‌شود که داده‌ها از لحاظ آماری با ساختار عاملی مدل معادلات ساختاری متغیرهای نهفته پژوهش سازگاری و تطابق دارند. بنابراین، مدل معادلات ساختاری پژوهش از برازش مناسب و قابل قبولی برخوردار است.

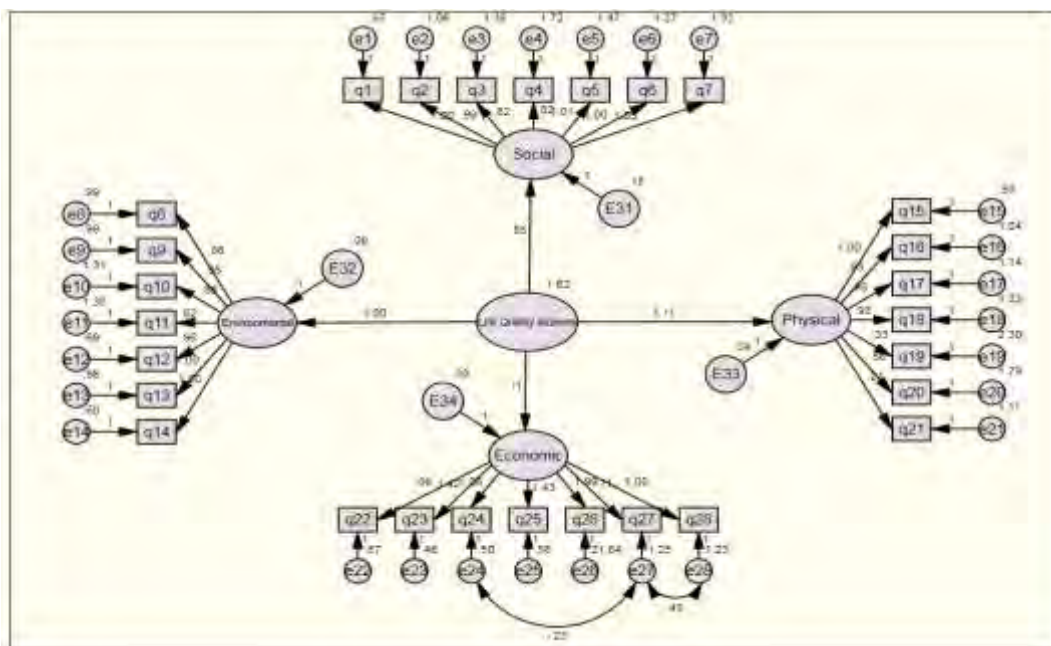
جدول ۳. برازندگی مدل معادلات ساختاری برای زیر مقیاس‌های کیفیت زندگی

علامت اختصاری	نام کامل شاخص برازش	مفهوم	مقدار قابل قبول	شاخص اجتماعی	شاخص محیطی	شاخص کالبدی	شاخص اقتصادی
RMSEA	Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA)	ریشه میانگین توان دوم خطای تقریب	< 0.08	۰/۷۷	۰/۷۵	۰/۷۹	۰/۷۷
CMIN/DF	Chi-degree freedom	شاخص بهنجار نسبی	< 3	۲/۸۵	۲/۹۹	۲/۹۱	۲/۹۶
IFI	incremental fit index	شاخص برازش افزایشی	≥ 0.90	۲۰/۹	۰/۹۰	۰/۹۲	۰/۹۰
NFI	Normed Fit Index	شاخص برازش نرمال شده	≥ 0.90	۰/۹۰	۰/۸۹	۰/۸۷	۰/۸۶
GFI	Goodness of fit	شاخص نیکویی برازش	≥ 0.90	۰/۹۰	۰/۹۲	۰/۹۲	۰/۹۲
AGFI	Adjusted Goodness of Fit	شاخص نیکویی برازش تعدیل یافته	≥ 0.90	۰/۹۱	۰/۹۷	۰/۹۳	۰/۹۱
CFI	Comparative Fit Index	شاخص برازش مقایسه‌ای	≥ 0.90	۴۰/۹	۰/۹۸	۰/۹۴	۰/۹۰

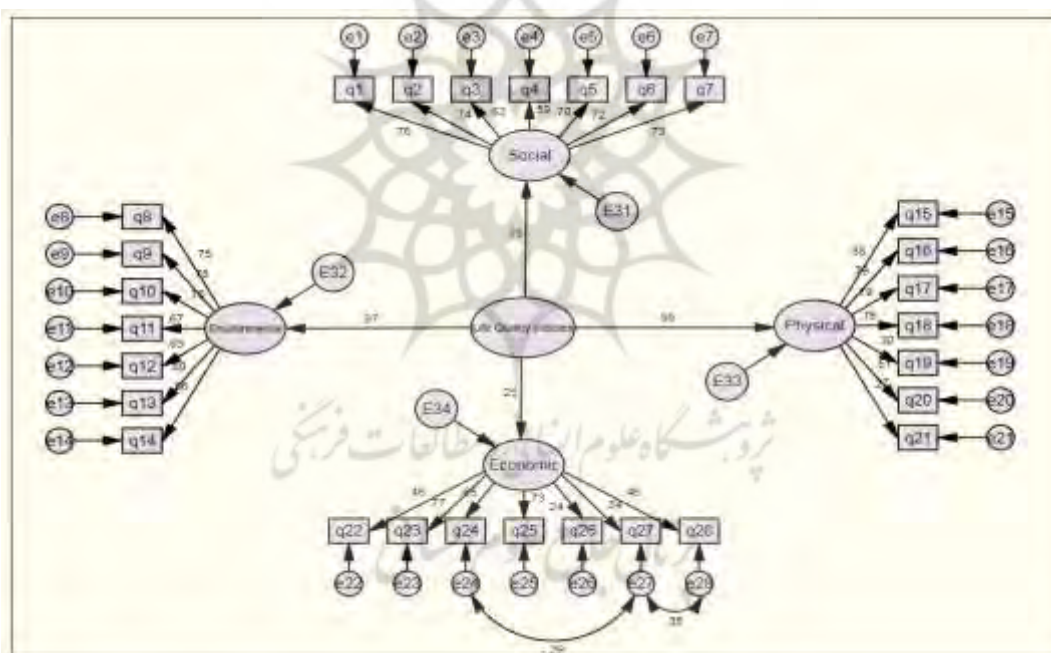
مدل تحلیل عاملی تأییدی پنج عاملی مرتبه دوم

مدل نهایی سنجش و برآورد متغیر پنهان کیفیت زندگی به عنوان متغیر وابسته اصلی تحقیق بر اساس چهار شاخص اجتماعی، محیطی، کالبدی و اقتصادی به عنوان چهار مقیاس پنهان و بر اساس بیست و هشت متغیر مشاهده شده متشکل از گویه‌های مختلف در قسمت قبل برآورد و اندازه‌گیری شدند، در محیط Amos Graphics تدوین شد. شکل (۴) این مدل را که یک مدل تحلیل عاملی تأییدی مرتبه دوم با پنج عامل است، همراه با برآوردهای غیر استاندارد ضرایب مسیر و واریانس‌های متغیرهای پنهان نشان می‌دهد، همان گونه که در شکل دیده می‌شود، واریانس‌های متغیرهای پنهان خطا و نیز متغیرهای پنهان اصلی در همه موارد مقادیر مثبت هستند که خود دلیلی بر اعتبار مدل است.

1. Baumgartner et al
2. Shook et al

شکل ۴. مدل ساختاری تحلیل پنج عاملی تأییدی مرتبه دوم برای برآورد و تحلیل کیفیت زندگی

شکل ۵. مدل ساختاری تحلیل پنج عاملی تأییدی مرتبه دوم برای برآورد و تحلیل کیفیت زندگی

همانطور که در (شکل ۴) نشان داده شده، تمامی ضرایب مسیر مقادیر بالایی را نشان می‌دهند، که شدت آن در مورد بارهای عاملی متغیرهای مشاهده شده زیر مقیاس‌های بعد محیطی و کالبدی بیش از سایر مقیاس‌هاست، ضریب تأثیر بدست آمده بین کیفیت محیطی و هر کدام از چهار مؤلفه مورد بررسی عبارتند از: اجتماعی (۰/۹۳)، محیطی (۰/۹۷)، کالبدی (۰/۹۹) و اقتصادی (۰/۲۵). همچنین، نتایج برآوردهای خطای استاندارد، نسبت‌های بحرانی و سطوح معناداری نیز نشان می‌دهد که تمامی این برآوردها در سطح اطمینان ۹۹ درصد معنی‌دارند، شاخص‌های برازش مدل نهایی به دست آمده همراه با مقادیر معیار پیشنهادی برای ارزیابی در جدول (۵) آمده است.

جدول ۴. آزمون مدل نهایی برآورد کیفیت زندگی در مرتبه دوم

شاخص	معیار مطلوب	مقدار گزارش شده
X ² /df	۳ و کم‌تر	۲/۹۲
RMR	کوچک‌تر از ۰/۰۸	۰/۰۷۹
GFI	۰/۹ و بالاتر	۰/۹۳
AGFI	۰/۹ و بالاتر	۰/۹۲
NFI	۰/۹ و بالاتر	۰/۹۴
NNFI	۰/۹ و بالاتر	۰/۹۰
IFI	۰/۹ و بالاتر	۰/۹۹
CFI	۰/۹ و بالاتر	۰/۹۱
RMSEA	کوچک‌تر از ۰/۰۸	۰/۰۷۹

جدول (۵) ضرایب رگرسیونی استاندارد (اثرهای مستقیم، غیرمستقیم و کل) متغیرهای نهایی مشاهده شده و زیر مقیاس‌های به دست آمده بر متغیر وابسته پنهان اصلی را نشان می‌دهد.

جدول ۵. اثرهای کلی (مستقیم و غیر مستقیم) متغیرهای مشاهده شده و زیر مقیاس‌ها بر مقیاس کیفیت زندگی

زیر مقیاس‌ها	کیفیت زندگی	اقتصادی	محیطی	کالبدی	اجتماعی
اقتصادی	۰/۲۴۷	-	-	-	-
محیطی	۰/۹۷۴	-	-	-	-
کالبدی	۰/۹۹۱	-	-	-	-
اجتماعی	۰/۹۳۲	-	-	-	-
q1	۰/۶۷۷	-	-	-	۰/۷۲۷
q2	۰/۶۶۹	-	-	-	۰/۷۱۹
q3	۰/۶۴۸	-	-	-	۰/۶۹۵
q4	۰/۵۴۸	-	-	-	۰/۵۸۸
q5	۰/۵۹۰	-	-	-	۰/۶۳۳
q6	۰/۶۹۳	-	-	-	۰/۷۴۴
Q7	۰/۷۰۹	-	-	-	۰/۷۶۱
Q8	۰/۷۳۲	-	۰/۷۵۱	-	-
Q9	۰/۷۶۰	-	۰/۷۸۱	-	-
Q10	۰/۶۶۹	-	۰/۶۹۷	-	-
Q11	۰/۶۵۴	-	۰/۶۷۲	-	-
Q12	۰/۸۱۱	-	۰/۸۳۳	-	-
Q13	۰/۷۷۷	-	۰/۷۹۸	-	-
Q14	۰/۸۳۸	-	۰/۸۶۱	-	-
q15	۰/۲۶۷	-	-	۰/۲۷۰	-
q16	۰/۵۱۰	-	-	۰/۵۱۵	-
q17	۰/۲۹۳	-	-	۰/۲۹۷	-
q18	۰/۷۴۹	-	-	۰/۷۵۶	-
q19	۰/۷۷۸	-	-	۰/۷۸۵	-
Q20	۰/۷۸۶	-	-	۰/۷۴۹	-
Q21	۰/۸۷۴	-	-	۰/۸۸۲	-
Q22	۰/۱۱۴	۰/۴۶۱	-	-	-
q23	۰/۱۸۹	۰/۷۶۵	-	-	-
q24	۰/۱۶۰	۰/۶۴۷	-	-	-
q25	۰/۱۸۰	۰/۷۳۹	-	-	-
q26	۰/۰۵۸	۰/۲۳۵	-	-	-
q27	۰/۰۸۳	۰/۳۳۷	-	-	-
q28	۰/۱۱۳	۰/۴۵۵	-	-	-

نتیجه‌گیری

یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که بیشترین اثرهای غیر مستقیم بر کیفیت زندگی مربوط به متغیرهای مشاهده شده q6 (بهبود منزلت اجتماعی روستاییان)، q7 (بهره مندی از خدمات درمانی و بهداشتی (خانه بهداشت، درمانگاه، حمام، و...))، q12 (جلوگیری از اتلاف و آلودگی منابع آب)، q14 (حفظ نمادها و بناهای سنتی در روستا)، q21 (رسیدگی به فضاهای داخلی روستا (کوچه‌ها، محله‌ها، مکان‌های عمومی ...))، q23 (رضایت از میزان درآمد)، و در مقابل، کمترین آن‌ها به ترتیب مربوط به متغیرهای q26 (فرصت ایجاد کارآفرینی و نوآوری شغلی)، q27 (داشتن سلامتی جسمانی فکری برای انجام فعالیت)، می‌باشد، با توجه به این ضرایب کمترین میزان تأثیر اثرات غیر مستقیم مربوط به بعد اقتصادی و بیشترین تأثیرها نیز مربوط به ابعاد محیطی و کالبدی است.

در این مقاله تلاش شده است تأثیر شاخص‌های کیفیت زندگی روستایی از دیدگاه روستاییان با رویکرد مدل سازی معادلات ساختاری در دهستان عثمانوند در شهرستان کرمانشاه مورد سنجش قرار گیرد. هدف اصلی این مقاله یافتن پاسخ به این پرسش اساسی بوده است که کدام یک از عوامل اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و زیست محیطی بیشترین تأثیر بر کیفیت زندگی روستاییان در دهستان مورد مطالعه را داشته‌اند. در مقاله حاضر کیفیت زندگی با تعریف چهار مؤلفه اجتماعی، محیطی، کالبدی و اقتصادی به عنوان شاخص‌هایی برای سنجش کیفیت زندگی در نظر گرفته شده و داده‌های مربوط به آن به کمک پرسشنامه جمع‌آوری شده است و روایی همگرا (AVE) و پایایی ترکیبی (CR) آن نیز به دست آمده است، با به‌کارگیری رویکرد مدل سازی معادله‌های ساختاری، در قالب متغیرهای مشاهده شده و چهار مقیاس شاخص اجتماعی، شاخص محیطی، شاخص کالبدی و شاخص اقتصادی و متغیر وابسته اصلی کیفیت زندگی در قالب متغیر پنهان اصلی تعریف شدند، چهار مدل تحلیل عاملی تأییدی یک عاملی مرتبه اول برای اندازه‌گیری و اعتبار سنجی چهار مقیاس و یک مدل پنج عاملی مرتبه دوم برای تحلیل کیفیت زندگی و معرف‌های مربوط به آن تدوین و اجرا شدند، علاوه بر اعتبار کلی پنج مدل بر اساس انواع مختلف شاخص‌های برازش، ضرایب رگرسیونی غیر استاندارد و استاندارد همگی مثبت و معنادار برآورد شدند، در نهایت شاخص اجتماعی به میزان ۰/۹۳، شاخص محیطی به میزان ۰/۹۷، شاخص کالبدی به میزان ۰/۹۹ و شاخص اقتصادی با کمترین تأثیر به میزان ۰/۲۵ بر کیفیت زندگی تأثیر داشت. یافته‌های تحقیق با تحقیقات پوررمضان و همکاران (۱۳۹۳)، ارغند، زینب و همکاران (۱۳۹۳)، جمینی و همکاران (۱۳۹۳) و قالیباف و همکاران (۱۳۸۸) همسو و هم‌جهت می‌باشد. نتایج تحلیل‌های فوق نشان می‌دهد که از میان چهار فاکتور به غیر از مؤلفه اقتصادی سایر مؤلفه‌ها بیش از ۹۵ درصد در کیفیت زندگی از دیدگاه ساکنین تأثیر داشته‌اند. به منظور افزایش کیفیت زندگی روستاییان پیشنهادهای زیر ارائه می‌شود:

- ایجاد شرایط مناسب اقتصادی از طریق فراهم نمودن فضای مناسب کسب و کار و ایجاد فرصت‌های کارآفرینی و نوآوری شغلی.
- حمایت از ضعیف‌ترین حلقه‌های زنجیره اقتصادی در روستا از طریق تأمین حداقل‌های شرایط کسب و کار با قیمت‌گذاری.
- تضمینی محصولات، افزایش اعتماد تولیدکنندگان به ثبات بازار سرمایه و حمایت از اقتصاد بخش تعاونی و خصوصی.
- توجه به مسکن روستایی در جهت رفع نیازهای اولیه در خصوص مقاوم سازی و توجه به کالبد روستا و نیز زیر ساخت‌های روستای جهت آسایش روستاییان.
- احداث امکانات فرهنگی و هنری دادن مانند احداث کتابخانه در مرکز دهستان و روستاهای بالای ۵۰ خانوار.
- ایجاد فضای ورزشی روباز برای سنین مختلف در روستاها و استفاده از خدمات درمانی و بهداشتی به نحوی که دسترسی روستائیان به آن راحت باشد.
- دسترسی آسان به معابر روستا، شریان‌های اصلی، گشایش فضایی در معابر با عرض‌های مختلف جهت تسهیل تردد روستاییان.
- اجرای طرح‌های هادی روستایی و دادن مسیرهای پیشنهادی به کالبد روستا در افق طرح‌های ده ساله طرح هادی.
- استفاده از روش بهداشتی دفع زباله‌های خانگی و حیوانی.
- جلوگیری از آلودگی منابع آب و استفاده بهینه از آب موجود در کشاورزی.
- جلوگیری از ساخت و سازها در حریم رودخانه‌ها و مسیل‌ها و نیز ایجاد بند و دیوارهای بتنی در حاشیه رودخانه‌ها و مسیرها در اطراف روستاها و نیز هدایت آب‌های سطحی از داخل روستا به خارج روستا.
- نوسازی و بهسازی ابنیه روستاها و دادن خدمات فنی جهت احداث بنا.

تقدیر و تشکر

این مقاله مستخرج از رساله دکتری رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی بوده که در دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات از آن دفاع شده است.

منابع

- اسمعیلی، فضل‌الله. (۱۳۹۴). ارزیابی و سنجش میزان کیفیت زندگی در مناطق روستایی نمونه موردی: دهستان بناجوی شمالی از توابع شهرستان بناب. مجموعه مقالات دومین کنفرانس ملی مهندسی عمران و توسعه پایدار ایران.
- امیری میکال، محمد؛ پوررمضان، عیسی؛ آمار، تیمور و بیگدلی، آتوسا. (۱۴۰۱). تحلیل فضایی کیفیت زندگی در نقاط روستایی با تاکید بر بعد نهادی (مطالعه موردی: روستاهای شهرستان لاهیجان). *مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی*، ۱۷(۱)، ۷۷-۸۸.
- بریمانی، فرامرز و بلوچی، عثمان. (۱۳۹۲). ارزیابی کیفیت زندگی در نواحی روستایی با استفاده از سامانه‌های هوشمند (منطق فازی) (مطالعه موردی: دهستان مهبان شهرستان نیک شهر). *فصلنامه پژوهش‌های روستایی*، ۴(۳)، ۵۸۵-۶۱۳.
- پوررمضان، عیسی و مهرزاد، سهیلا. (۱۳۹۳). ارزیابی سنجش کیفیت زندگی در نواحی روستا بخش کلاچای شهرستان رودسر. مجموعه مقالات دوازدهمین کنگره انجمن جغرافیایی ایران با محوریت آمایش سرزمین، الگوی ایرانی اسلامی پیشرفت.
- جمینی، داود و جمشیدی، علیرضا. (۱۳۹۳). بررسی توزیع فضایی کیفیت زندگی در مناطق روستایی (مطالعه موردی: منطقه اورامانات استان کرمانشاه). *فصلنامه جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای*، ۱۲(۲۲)، ۱۹۱-۲۱۱.
- حسن ذال، محمد؛ رمضان‌زاده لسبویی، مهدی و میر شجاع، سیده صغری. (۱۳۹۳). تحلیل تطبیقی کیفیت زندگی در روستاهای مقصد گردشگری (روستاهایی اوجی‌آباد و نوا: شهرستان آمل). مجموعه مقالات همایش ملی توسعه پایدار فضایی در سواحل دریای خزر، مازندران، دانشگاه مازندران.
- رضوانی، محمدرضا و منصوریان، حسین. (۱۳۸۷). سنجش کیفیت زندگی: بررسی مفاهیم، شاخص‌ها، مدل‌ها و ارائه مدل پیشنهادی برای نواحی روستایی. *فصلنامه روستا و توسعه*، ۱۱(۳)، ۱-۲۶.
- شاهرخی ساردو، صالح و نوری‌پور، مهدی. (۱۳۹۴). بررسی وضعیت شاخص‌های کیفیت زندگی در مراکز دهستان‌های شهرستان جیرفت. *فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی*، ۵(۲)، ۱۹-۴۰.
- عینالی، جمشید؛ بوزرجمهری، خدیجه؛ نظری شیخی، معصومه؛ دهبانزاده، اکبر و رومیانی، احمد. (۱۳۹۶). تحلیل نقش فضاهای عمومی در ارتقای کیفیت سرزندگی روستاییان (مطالعه موردی: روستاهای شهرستان الشتر). *فصلنامه مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی*، ۱۲(۳)، ۶۱۹-۶۳۹.
- قالیباف، محمداقبر؛ رمضان‌زاده لسبویی، مهدی و یاری شگفتی، اسلام. (۱۳۸۸). سنجش میزان رضایتمندی ساکنان روستایی از کیفیت زندگی و آثار آن بر امنیت مناطق مرزی (مطالعه موردی: بخش نوسود استان کرمانشاه). *فصلنامه روستا و توسعه*، ۱۲(۳)، ۱۸۴-۱۶۳.
- قبری، یوسف؛ رحیمی، حمزه و احمدیان، مهدی. (۱۳۹۲). بررسی سنجش و ارزیابی شاخص کیفیت زندگی در مناطق روستایی (مطالعه موردی: دهستان میانه، شهرستان فسا). *مجله پژوهش و برنامه‌ریزی روستایی*، ۲(۳)، ۷۳-۹۵.
- گل‌کار، کورش. (۱۳۹۳). *آفرینش مکان پایدار، تأملاتی در باب نظریه طراحی شهری*. چاپ دوم، تهران: انتشارات دانشگاه شهید بهشتی.
- غلامی، محمد؛ سجاسی قیداری، حمدالله و عنابستانی، علی اکبر. (۱۴۰۳). تحلیل رابطه زیست پذیری مسکن روستایی با کیفیت زندگی روستاییان (مطالعه موردی: شهرستان زیرکوه، دهستان زیرکوه). *فصلنامه مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی*، ۱۹(۱)، انتشار آنلاین.
- مرکز آمار ایران. (۱۳۹۵). *نتایج تفصیلی سرشماری نفوس و مسکن*. شهرستان کرمانشاه.
- مهندسین مشاور سبز اندیشه. (۱۳۸۷). *گزارش بازنگری طرح هادی روستای "حسن آباد" دهستان حسن‌آباد، بخش مرکزی، شهرستان اسلام آباد غرب*.

Baumgartner, H., & Homburg, C. (1995). Applications of structural equation modeling in marketing research: A review. *International Journal of Research in Marketing*, 13, 139-161.

Dissart, J., & Deller, S. (2000). Quality of Life in the Planning Literature. *Journal of Planning Literature*, 15, 135-161.

Das, D. (2008). Urban Quality of Life: A case study of Guwahati. *Social Indicators Research*, 88, 297-310.

Shook, C. L., Ketchen, D. J. JR., Hult, G. T.M., & Kacmar, K.M. (2004). An assessment of the use of structural equation models in strategic management research. *Strategic Management Journal*, 25, 397-404.

- Lee, Y. J. (2008). Subjective quality of life measurement in Taipei. *Journal Building and Environment*, 43(7), 1205-1215.
- Omide, R. (2008). Quality of Life in Development Planning in Iran, A thesis Presented for the Master of Science Degree, by Supervisor Dr. Golamreza Ghaffary, University of Tehran Faculty of S.
- Werts, C. E., Linn, R. L., & Joreskog, K. G. (1974). Quantifying unmeasured variables. *Measurement in the Social Sciences* (H. M. Blalock, Jr., Ed.)
- Pacione, M. (2003). Urban Environment Quality and human well-being, a social Geographical perspective. *Journal of Landscape and urban planning*, 65(2), 19-30.
- WWW.Google earth. پایگاه تصاویر ماهواره‌ای

How to cite this article:

Darogri, Sh., Zaviyar, P., & Estelaji, H. (2024). Study of Effective Indicators in Rural Quality of Life (Case Study: Osmanvand Village - Kermanshah County). *Journal of Studies of Human Settlements Planning*, 18(4), 251-264.

ارجا به این مقاله:

داروگری، شهرام؛ زیویار، پروانه و استعلاجی، علیرضا. (۱۴۰۲). بررسی شاخص‌های موثر در کیفیت زندگی روستایی (مطالعه موردی: دهستان عثمانوند- شهرستان کرمانشاه). *فصلنامه مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی*، ۱۸ (۴)، ۲۵۱-۲۶۴.